

Bezúdržbová záhrada ako pre Novozéland'anov

Takto vyzerá naša bezúdržbová permakultúrna záhrada, ktorú netreba plieť, okopávať, veľa polievať, je krásna a pre nás bezstarostná.

text: Zuzana Matúšová Girgošková • foto: www.helenakurus.sk a www.tomasbencik.com • www.lifereset.sk

Hmatateľný LifeReset začíname záhradou.

Ide sa na to!

Mohli by sme zatiaľ sedieť so založenými rukami a vyčkávať, kedy doriešime všetky papiere na začatie stavby nášho slameného domu. Chodiť na prechádzky do sadu, snívať o tom, kde by čo mohlo byť a ešte nekonečne kosiť! Väčšina ľudí totiž pri budovaní svojho bývania postupuje tak, že najprv postaví dom a od neho sa odpichne pri realizácii ďalších štruktúr na pozemku – dielne, záhrady, bazénu, kvetín, chodníkov atď. Niekedy sa stane, že precitnú a uvedomia si, že dom stojí na najlepšom „fleku“ na pestovanie zeleniny alebo že za domom sa riadne narobia, kým vykopú jazierko, pretože bager sa na toto miesto už nedostane. Nám to nehrozí. Po trojtýždňovom dizajnovaní s permakultúrnou dizajnérou Patriciou Černákovou máme jasno v tom, čo bude kde stáť a ešte aj prečo. Začali sme pokojne tým, čomu sa teraz môžeme počas čakania na úradné povolenia venovať

Na Novom Zélande sme dobrovoľníčením na ekofarmách opäť našli tri zásadné veci, ktoré sme si chceli preniesť do nášho života na Slovensku. Prvou bol čas na všetko, hlavne na oddych a rodinu. Druhou, že zdravá strava a najlepšie vlastná strava je dôležitá nielen pre telo, ale aj pre myseľ. To, ako a čo jeme, ovplyvňuje aj ako premýšľame. Po tretie, ak vlastná strava, tak potom z vlastnej bezúdržbovej permakultúrnej záhrady 😊.

– našou záhradou. Takou, na ktorej sa ne-nadrieme, budeme mať pri nej dostatok času pre seba a zároveň dostatok zdravého jedla aj pre druhých. Znie to ako science-fiction, ale opak je pravdou.

Ako zadok na „šerbli“!

„Podržte meter od elektrického stĺpa smerom k budúcej ceste. Tu máme šesť metrov. Od budúceho kurníka bude rezerva štyri metre. O. k. Vymeriame aj bylinkovú špirálu. Postavím sa na vrchol tejto kopy hliny a od stredu vytýčim presný kruhový obvod bylinkovej špirály,“ rázne rozdáva pokyny Patricia Černáková, naša permakultúrna dizajnéra. Dve záhradné architektky Monika Gálová a Lucia Kováčová zatiaľ kolikujú vytýčené body našej záhrady. Všetko sedí na centimeter presne aj s nákrešom dizajnu, ktorý Paťa vypracovala. „Minimálna improvizácia. Všetko sedí ako ,zadok na šerbli,“ konštatujem s radosťou. Ako sa hovorí, ťažko na cvičisku, ľahko na bojisku. Je za tým veľa prípravnej práce. Okrem náročného vypracovania návrhu dizajnu cez dvojtyždňovú prípravu všetkých materiálov na založenie záhrady (kamene, trámy, seno, slama, dva druhy hnoja, kartóny, staré koberce, zemina, hnilé drevo a konáre... sadenice) až po celú organizáciu workshopu. Na založenie záhrady sme totiž neboli sami. Aby sme sa nielen my, ale aj ďalší ľudia dozvedeli, ako vytvoriť vyvýšené záhony a bylinkovú špirálu, zorganizovali sme u nás v sade workshop. Viedla ho, ako inak, Paťa a pomáhal jej pritom aj permakultúrny dizajnéer Martin Pavlovský a spomínané záhradné architektky

Monika a Lucia. Sice sme mali voľné miesta pre 25 účastníkov, spolu s 12 deťmi, priateľmi, nás bolo cez štyridsať 😊. Na úvod sme si spravili obhliadku sadu, počas ktorej sme ľuďom vysvetlili všetky benefity sadu. „Pozemok je slnečný a rastie tu veľa ovocných stromov, čo je veľká výhoda. Ľudia si veľakrát neuvedomujú, ako dlho trvá, kým strom vyraje a začne plodiť. Nie nadarmo sa hovorí, zasad' strom a postav dom. Vďaka dizajnu si to môžeme smelo

Paťa premeriava rozmery klúčovej diery, aby všetko presne sedelo podľa oficiálnych štandardov aj priamo našich podmienok – rozpätí rúk 😊.

Účastníčka workshopu Táňa strihá konáre v nemeckej kope, aby nevytvárali, ale pekne do seba zapadli.

dovoliť,“ vysvetľujem účastníkom a vediem ich na koniec pozemku k jazierku. Je k nemu ťažký prístup, pretože po hojných dažďoch riadne zarástol a prekážkou je aj kopa konárov. Paťa nám dala hneď prvú inštruktáž: „Chodte si pozrieť sad a cestou späť, aby ste nešli naprázdno, každého poprosím priniesť konáre, ktoré použijeme do vyvýšených záhonov.“ A tak sa za desať minút vyčistí okolie jazierka. Úžasné, ako rýchlo sa dajú veci urobiť, keď je toľko voľných rúk.

Nemecká kopa

Paťa začína prvú prednášku. Ľudia pozorne počúvajú, čo dnes budeme robiť, ako a prečo. „Včera sme predpripravili základy na dva druhy záhonov, ktoré za dnešný deň vytvoríme. Prvý záhon sa volá nemecká kopa. Včera nám bager vytvoril ryhu v zemi, do ktorej nahádzeme prinesené konáre, tiež staré drevo. Postupne budeme vytvárať vrstvy, ktoré nám vytvoria

kopu,“ vysvetľuje Paťa a ukazuje na ďalšie materiály, ktoré použijeme – seno ako ďalšiu vrstvu, potom hnoj, zem a nakoniec slamu, ktorou záhon zamulčujeme. Ľudia sa hneď chytajú roboty a lámú konáre na malé kusy, aby zo záhonov nevytvárali. Konáre a hnilé drevo majú v záhone pôsobiť ako špongia, ktorá sa po daždi napije a postupne záhon zasobuje vlhkosťou. Tiež ako humus. Rozkladom vzniká veľmi kvalitný humus a teplo, ktoré je prínosom pre rast rastlín. Spolu so senom a hnojom vzniká o pár rokov veľmi kvalitná pôda na sadenie. Čo my ako vlastníci sadu, v ktorom je tuhá, ťavivá pôda, veľmi oceňujeme. Nemecká kopa pomaly rastie v ohraničenom priestore zo starých trámov. Ich rozpätie je nadimenzované presne na podmienky investorov – teda nás a našich rozpätí rúk. Výhoda vyvýšených záhonov v porovnaní s klasickou záhradou s hriadkami je, že do záhonov človek nevstupuje, pretože do nich z oboch strán dočiahne rukami pri plení, oberaní, sadení. Nepošliapanú pôdu netreba okopávať. **1. check!** Prvá vec, ktorú **nemusíme v našej záhrade robiť – OKOPÁVAŤ!**

Kľúčové diery

Zakladáme záhradku pri dvoch deťoch a pestrom životnom štýle... achkajú, volkajú a čudujú sa starší ľudia. Veď záhradku treba okopávať (to nemusíme) a treba mať riadny „flek“, kde to všetko vysadiť. **2. check!** My **nemusíme mať nekončiaci riadky zeleniny.** Na malom priestore krásna záhrada. Predstavte si dlhú záhradu s nekončiacimi líniami hriadok a nad horizontom zapadajúce slnko. Komu by sa do takej záhrady chcelo? Kto by si ju dal rovno pod nos, pred dom? My nie! A preto je ďalší záhon v tvare klúčovej diery. „Záhon sa má točiť okolo vás a nie vy okolo neho,“ hovorí Paťa a vstupuje do záhonu vytvarovaného zo starých škridiel. „Stačí stáť na jednom mieste a točiť sa okolo vlastnej osi. Všade máte záhon poruke. Je to časová, energetická aj priestorová efektívnosť.“ Navyše musím dodať, že aj vysoko estetická. Druhá skupina ľudí pracuje na vytvorení klúčovej diery. Dve ženy v strednom veku ukládajú naspodok kartón, ktorým zabránime prerastaniu trávy v záhone. Netreba trávník nijako práčne odstraňovať, stačí rozložiť kartón. Mladí muži vezú fúrikmi zeminu do záhonu

Do nemeckej kopy šli viaceré vrstvy - starého dreva, konárov, seno, hnoj, zem a na vrch slama na zamulčovanie.

Polievanie zamulčovaných záhonov je zábava a nie drina. Veľmi rýchlo to pochopil aj náš Jakub ☺.

a tenkú vrstvu hnoja. Dospelí aj deti nosia slamu na vrch záhona. Paťa vysvetľuje význam mulčovania: „Nikde v prírode nie je prirodzené, aby zem bola odkrytá. Takýto stav je pre prírodu stav katastrofy, keď dôjde k erózii pôdy alebo pôdu zničia záplavy, požiar. Presne tak chápe príroda aj okopané hriadky v záhrade. Ako prvé, čo môže proti tomu urobiť, je vyslať takejto pôde pomoc, odolných a prispôsobivých výsadbárov do prvej línie – väčšinou pýr a inú v našom ponímaní burinu. Ak si to prenesieme do ľudského sveta, pýr predstavuje mierovú misiu, ktorá má na starosti dostať krajinu do pôvodného stavu, zastabilizovať ju. Hneď ako začne na tomto kúsku zeme rásť aj niečo iné – trávnik, bylinky, zelenina, postupne výsadbári ustupujú, rovnako ako mierové sily. Ľudia však hneď siahnu po postrechoch a likvidujú ho ako burinu. Okopávaním si robia prácu navyše, pretože príroda na postihnuté miesto vždy vy-

Bylinková špirála s priemerom šesť metrov dokáže fungovať sama, bez extra údržby.

šle svojich výsadbárov. Preto je najlepšie každý záhon zamulčovať. V našom prípade slamou. Zem sa zakryje, nevyrastie nám tam burina, slama zabraňuje erózii najdôležitejšej vrchnej vrstvy pôdy, rozkladom sa mení na humus a navyše udrží vlhkosť a teplo.“ **3. check – nepliet!** **4. check – menej polievať!**

Bylinková špirála

Paťa je však zástancom toho, že všetko, čo je na pozemku, tam aj ostáva a využije sa, tak ako napríklad staré konáre a dokonca aj

ílovitá pôda z výkopu. Tú nám bager zložil priamo na mieste bylinkovej špirály. Prosto nám vznikol kopec, z ktorého sme vytvorili priestor pre život bylín. Okolo neho pracujú muži, ktorí nosia veľké kamene a nimi tvarujú formu špirály. Jeden z účastníkov sa pýta: „Nemali by sa najprv dávať kamene a potom ich dosypávať hlinou, tak aby vznikla špirála?“ Paťa pohotovo reaguje: „Kamene neslúžia na to, aby držali tvar špirály. Tá vzniká z kopy hliny. Je neefektívne postupne dosypávať kamene a vytvárať vrstvy, a to hlavne preto, že ich funkciou je, aby kopec spevnili a akumulovali teplo a nie ho vytvárali,“ vysvetľuje. Právě akumulácia tepla je dôležitá na vytváranie jednotlivých mikroklim v špirále. Aby sme dosiahli rozptiate, ktoré je schopné zabezpečiť rast rastlín od medvedieho cesnaku, ktorý nájdeme

Kľúčové diery sú záhony, ktoré sa točia okolo vás a nie vy okolo dlhých, nekončiacich hriadok v klasickej záhrade.

len v lese a nie uprostred lúky, až po šalviu, oregano a levandulu, ktoré milujú teplo, musí mať špirála aj riadny priemer. Tá naša má najoptimálnejších šesť metrov. „Pri takomto priemere už viete zabezpečiť samostatný život bylín,“ zdôrazňuje Patricia. Chladnú klímu pre lesné bylinky, ktoré majú rady aj vlhko, by malo vytvárať jazierko na severnej strane. My ho zatiaľ ešte nemáme. „Bežne sa to robí tak, že bager vykope jamu na jazierko a hlina z výkopu sa použije na bylinkovú špirálu. My sme postupovali v tomto prípade inak, pretože hlinu na špirálu sme už mali a jazierko chcú investori budovať až v ďalšej etape,“ vysvetľuje Paťa účastníkom. Jazierko na severnej strane ochladzuje bylinky ako spomínaný medvedí cesnak alebo mäta a bylinková špirála zas tieni jazierko, aby sa voda v ňom veľmi neodparovala. Navyše, jazierko má byť so špirálou prepojené kúskom látky, ktorej jeden koniec je namočený do jazierka a druhý do špirály, ktorá cez tkaninu ťahá vodu. **5. check! Nie je nutné sa o ňu výrazne starať a žije si svojim životom!**

Znie to skoro ako bezúdržbová záhradka. Netreba okopávať, lebo po nej nešliapeme. Netreba dlhé role, ktoré musíme schovať na zadný dvor, lebo tá naša má prirodzený organický tvar a je krásna. Netreba toľko pliet,

lebo burine sa ťažko dostane na zamulčovanú pôdu. Netreba toľko polievať, lebo vlhkosť udrží slama. Hm? Nevýhody? Založenie vyvýšených záhonov je určite náročnejšie, ako pokopať záhradu a nasadiť. No kým okopávanie treba robiť každý rok, vyvýšený záhon založíme len raz. A keď máte k tomu ďalších tridsať ľudí dobrej vôle, ktorí vám s tým pomôžu, zvládnete to aj za jeden deň! „Narátal som sedemnást' áut, dokonca až zo Zvolena. Neuveriteľné. Tí ľudia k vám prišli, aby robili u vás v záhrade?“ pýta sa ma s údivom staručký dedko Brablec, od ktorého sme sad kúpili. Ráno prišiel medzi prvými účastníkmi, rozložil si stoličku a celý deň pozoroval, ako v jeho sade na čistej lúke vzniká krásna zeleninovo-kvetinovo-bylinková záhrada. „Taký som šťastný, že tu niečo nové vzniká a rastie. Je to neuveriteľné, že všetci tí ľudia prišli, aby vám pomohli. Mať o pár rokov menej, aj ja si urobím také záhony,“ dodáva so spokojnosťou. Rovnaké príjemné reakcie dostávame aj od účastníkov. „Skutočne platí, raz vidieť ako stokrát počuť,“ hovorí mi Evka zo susednej dediny. „Na jeseň plánujeme postaviť skleník a určite už pri ňom vyrastie aj takýto vyvýšený záhon,“ pochvaľuje si. Evka je tridsiatnička, mamka trojročného Jakuba a na workshop si priniesla ďalší prírastok ešte v brušku. No medzi účastníkmi boli aj starší ľudia okolo päťdesiatky, ktorí sa Paťu pýtali ako skúsení pestovatelia najviac. Paťa im trpezlivo odpovedala na všetky otázky od kompostovania až po mulčovanie. Mladé ročníky zväčša mlieky nasávali všetky informácie. Bol to jeden nesmierne užitočný, inšpiratívny a príjemný deň, vďaka ktorému budeme mať už toto leto vlastnú zdravú zeleninu a ešte aj dostatok času pre seba a naše deti. ☺ ■

Na workshope sa zúčastnili ľudia rôzneho veku. Najmladší mal deväť mesiacov a najstarší takmer 80 rokov.

tento projekt podporil **www.WCUT®.sk** drevo je náš svet

Najväčší internetový obchod zdravej výživy a prírodnej kozmetiky na Slovensku

- ✓ zdravá vyživa
- ✓ prírodná kozmetika
- ✓ dia potraviny
- ✓ vegetariáni a vegani
- ✓ potraviny bez laktózy
- ✓ hrejivé vankúše
- ✓ bezlepkové potraviny
- ✓ prírodná lekárň
- ✓ ajurveda
- ✓ čaje a kávy
- ✓ Raw surová strava
- ✓ literatúra

www.zelenyobchodik.sk

